

نگرشی به وضعیت اقتصادی عراق*

بررسی اوضاع اقتصادی عراق که در شرایط حاضر، اتکابی مستقیم و مستمر به تدارک جنگ افزار و دریافت کمکهای گوناگون خارجی دارد، می تواند مبنای مناسبی جهت ارزیابی اثرهای جنگ بر اقتصاد آن کشور باشد.

ارکان اصلی اقتصاد عراق در حال حاضر، بر کمک دول نفت خیز منطقه، خریدهای اعتباری و استفاده از تسهیلات اعتباری و اقتصادی دولتهای منطقه و بخش دولتی و خصوصی غرب، صدور نفت و دریافت کمک و وام از نظام بانکی مستقر است. اخیراً "در عراق زمینه وسیعتری جهت فعالیت بخش خصوصی فراهم آمده است و صادرات غیرنفتی تشویق می شود. این گونه اقدامها، بیشتر در چارچوب سیاست نزدیکی بیشتر به غرب و اتکا بیشتر به کمک دولتهای غربی صورت گرفته است.

در حال حاضر فعالیتهای صنعتی و ساختمانی دچار رکود شدید است. با شروع جنگ و توقف اجرای برنامه ۵ ساله اقتصادی ۱۹۸۱-۱۹۸۵ با بودجهای بالغ بر ۷۵ میلیارد دلار، عملاً "برنامه صنعتی شدن نه تنها پیشرفتی نکرده بلکه در رکود کامل باقی مانده است.

برنامه توسعه کشاورزی و احداث سدها جهت توسعه نظام آبیاری نیز، تقریباً "به طور کامل متوقف شده است. بخش کشاورزی در حال حاضر به شدت دچار کمبود نیروی انسانی، منابع اعتباری، ماشین آلات و نارسایی مدیریت است. وابستگی شدید کشور به مواد غذایی وارداتی و کمبودهای ارزی، دولت را بر آن داشته است که با جذب کارگران مهاجر خارجی، تجدید نظر در قوانین اصلاحات ارضی و مقررات حاکم در این بخش، در جهت تعدیل وابستگی مواد غذایی مورد نیاز کشور به منابع ارزی و اعتبارات خارجی، اقداماتی صورت دهد.

روند تورم در عراق، افزایش مخارج جنگ و کاهش عرضه کالا و انتشار غیر معمول پول، به طور روزافزونی تشدید می شود. از سال ۱۹۸۱ به بعد، نرخ تورم سالانه بیش از ۵۰٪ بوده و پیوسته رو به افزایش

* در دفتر اقتصاد بین الملل سازمان برنامه و بودجه، گزارش مشروحي تحت عنوان "نگرشی به اقتصاد عراق در گذشته و حال" تهیه شده است که علاقمندان می توانند در کتابخانه مرکزی سازمان برنامه و بودجه، آنرا مطالعه کنند. مقاله حاضر، خلاصه ای از آن گزارش است. گزارش را محمد مهدی آهنی و حسن علی بیگدلی تهیه کرده اند.

داشته است. اما مقامهای عراقی، رشد شاخص قیمتهای مصرف کننده را در سال ۱۹۸۱، برابر ۲۰٪ اعلام کرده‌اند که در سال ۱۹۸۲ به ۱۳/۴٪ کاهش یافته است.

در جهت مقابله با تورم و جبران کمبودهای مالی، اقدامهایی صورت گرفته‌است که بیشتر موارد زیر را شامل می‌شود: کاهش هزینه‌های غیر نظامی دولت در عرصه تولید و خدمات، کاهش نیروی انسانی غیرنظامی دولت، جذب هزینه‌های غیراساسی، کاهش سوبسیدها، تجدیدنظر ضرورتها و هزینه‌های عمرانی در چارچوب برنامه‌های یکساله و ادامه اجرای پروژه‌های صرفاً "پراهمیت و استراتژیک و روبه‌تمام، تعویق پرداخت به پیمانکاران، افزایش نرخ بهره در یافتی توسط بانک تجارت عراق، تجدیدنظر در نظام و روش وصول و نرخهای مالیاتی و عوارض گمرکی، حذف مالیات بردرآمد سرمایه‌گذاری دولت و افزایش سهم دولت از سود سرمایه‌گذاریهای مشترک.

کمکهای مالی کشورهای حوزه خلیج فارس و عمدتاً "عربستان سعودی و کویت به عراق در طول جنگ، حدود ۳۵ میلیارد دلار برآورد می‌شود. بسیاری از کمکهای نظامی پرهزینه، در عمل به صورت بلاعوض عرضه می‌شود. بانک توسعه اسلامی در دسامبر ۱۹۸۳، اعتباری به مبلغ ۲۵ میلیون دلار جهت وارد کردن کالاهای نیمه ساخته در اختیار عراق قرار داده‌است. بعضی از شرکتهای کشورهای خارج از منطقه، از جمله برزیل، به منظور تنظیم ترتیبی جهت وصول طلب گذشته خود، به همکاری با عراق در چارچوب قرار دادهای مربوط ادامه می‌دهند.

جمعیت، اشتغال و نیروی انسانی

جمعیت عراق در سال ۱۹۸۲ حدود ۱۴ میلیون نفر برآورد شده‌است. نرخ رشد جمعیت در سال، نزدیک به ۳/۵٪ است. حدود ۹۵٪ جمعیت عراق مسلمان هستند که بیش از ۷۵٪ آنان شیعه هستند. شیعیان بیشتر در مناطق جنوبی و اقلیت سنی بیشتر در قسمتهای شمالی و غرب عراق ساکن هستند. حدود ۷۳٪ از اتباع عرب هستند. حدود ۷۰٪ جمعیت شهرنشین است و ۲۵٪ کل جمعیت در بغداد اقامت دارند. نسبت نیروی کار کشور (گروه سنی ۱۵ تا ۶۴ سال) به کل جمعیت در سال ۱۹۸۱ برابر ۵۱٪ بوده‌است.

طبق برآورد سال ۱۹۸۳ نرخ رشد سالانه نیروی انسانی در طول دهه‌های ۸۰ و ۹۰ حدود ۴٪ پیش‌بینی شده‌است. لیکن جنگ طولانی آن کشور با ایران، بخصوص با توجه به جمعیت کم عراق، احتمالاً "تغییرهایی را در هرم سنی و نرخ رشد برآورد شده فوق ایجاد خواهد کرد.

طبق آمار سال ۱۹۷۹، تعداد افراد شاغل در عراق ۳/۲ میلیون نفر، کادر ثابت ارتش ۲۲۰ هزار نفر و نیروی ذخیره ۲۵۰ هزار نفر بوده‌است. برآورد تعداد کارگران خارجی و عمدتاً "مصری شاغل در عراق در سال ۱۹۸۱، بالغ بر ۱/۷ میلیون نفر بوده‌است. لیکن به احتمال، ترکیب فعلی نیروی کار نیز پیوسته تغییر خواهد کرد.

واحد پول

واحد پول کشور، دینار عراقی است که ارزش آن تا سال ۱۹۶۷ در برابر پوند استرلینگ ثابت

و تحت کنترل بود، ولی به علت تنزل دائمی نرخ دینار، برابری ارز مذکور، در این سیال از میان برداشته شد. با آغاز جنگ عراق با ایران و پیامدهای سیاسی و اقتصادی آن و عمدتاً کاهش صادرات نفت آن کشور، ارزش دینار متزلزل شد و روبه کاهش گذارد. چنانچه نرخ برابری آن از ۳/۳۹ دلار در سال ۱۹۸۱ به ۳/۲۱٪ در سال ۱۹۸۴ تنزل یافت. ذخیره قانونی پول کشور، که به صورت طلا، داراییها و ارزهای خارجی نگهداری می شود، به علل مشکلات مالی جنگ و انتشار اسکناس، بسیار کاهش یافته است، هر چند میزان ذخیره فعلی چندان مشخص نیست.

تولید و صادرات نفت

کشور عراق تا یک سال قبل از شروع جنگ با ایران، در سپتامبر ۱۹۸۰، در روز ۳/۷ میلیون بشکه نفت، (= حدود ۵٪ کل تولید نفت جهان) صادر می کرد. این کشور در اوپک دومین و در جهان چهارمین تولیدکننده عمده نفت بعد از اتحاد شوروی، ایالات متحد، و عربستان سعودی به شمار می آمد. با شروع جنگ و حمله های متقابل ایران به تأسیسات نفتی عراق، تولید نفت این کشور در سال ۱۹۸۱ به ۹۱۷ هزار بشکه در روز کاهش یافت (جدول شماره ۱).

جدول ۱ - تولید، صادرات و مصرف نفت و مشتقات آن در عراق بین سالهای ۱۹۷۸-۱۹۸۳ واحد: به هزار بشکه در روز

(کار به میلیون متر مکعب)

سال	۱۹۷۸	۱۹۷۹	۱۹۸۰	۱۹۸۱*	۱۹۸۲*	۱۹۸۳*
تولید:						
نفت خام	۲۵۶۲	۳۴۱۷	۲۶۲۶	۹۱۷	۱۰۱۲	۱۰۳۳
تولیدات نفتی	۱۸۳	۱۸۳	۲۲۶	۱۹۰	-	-
گاز طبیعی	۱۰۶۴	۱۳۹۴	۱۰۹۷	۳۹۰	-	-
صادرات:						
نفت خام	۲۳۸۲	۳۲۷۵	۲۴۵۹	۶۹۷	-	-
تولیدات نفتی	۳۴	۳۴	۳۵	-	-	-
مصرف:						
تولیدات نفتی	۱۵۰	۱۷۱	۱۹۱	۲۰۵	-	-
گاز طبیعی	۱۶۴	۲۱۶	۱۷۰	۶۳	-	-

ماخذ: E.I.U. Quarterly Economic Review, Annual Supplement/1984.

* ارقام تخمینی است.

طبق برآورد سازمان بین‌المللی انرژی، متوسط تولید سالانه نفت عراق از ۱/۳ میلیون بشکه در روز، در سال ۱۹۸۴ به ۲/۵ میلیون بشکه در روز در سال ۱۹۸۸ خواهد رسید.

بهرغم اظهارات اخیر وزیر نفت عراق مبنی بر افزایش مستمر و روزافزون ذخایر نفت انبارهای داخلی کشور، با توجه به سقوط صادرات نفت به میزان کمتر از $\frac{1}{3}$ مقدار آن در قبل از جنگ، و نیز با در نظر گرفتن هزینه‌های روزافزون و عمدتاً "ارزی جنگ ضعف مالی و ارزشی کشور بسیار جدی و محسوس است. کمک مستمر کشورهای نفت‌خیز منطقه با عرضه "جمعا" حدود یک میلیون بشکه نفت خود در روز به مشتریان عراقی که وجه آن به حساب این کشور واریز می‌شود، کمکها و تسهیلات اعتباری خاص دولتهای غرب، عمده‌ترین راههای جبران کاهش صادرات نفت و ذخایر ارزی عراق از آغاز جنگ تا حال بوده‌است.

درآمد ملی

در چند دهه گذشته، درآمد ملی در عراق در مقایسه با سایر کشورهای نفت‌خیز خاورمیانه رشد کمتری داشته‌است. تغییر نظام سیاسی و سپس توافقیهای اساسی با تراستهای نفتی و احداث خطوط لوله نفت، نهایتاً "موجب افزایش صدور نفت گردید. با توسعه صنعت نفت عراق، رشد سالانه تولید ناخالص ملی طی ۵ ساله ۱۹۷۵-۱۹۷۰ به طور متوسط، سالانه ۵/۱۰٪ افزایش یافت، ولی در سال ۱۹۷۹ به ۷/۱٪ رسید. سهم نسبی بخشهای عمده صنایع کشاورزی، خدمات و بالاخره نفت در تولید ناخالص ملی در سال مزبور به ترتیب ۶، ۷، ۱۹ و ۶۷٪ بوده‌است. جدول شماره ۲، درآمد ملی و سرمایه‌گذاری ناخالص عراق را در سالهای ۱۹۷۴-۱۹۸۱ نشان می‌دهد.

جدول ۲- درآمد ملی و سرمایه‌گذاری ناخالص عراق به قیمتهای جاری.

(میلیون دلار)

سرمایه‌گذاری ناخالص	درآمد ملی	سال
۱۲۶۰	-	۱۹۷۴
-	۱۱۸۲۴	۱۹۷۵
۴۵۲۵	۱۶۳۴۲	۱۹۷۶
-	۱۸۳۲۸	۱۹۷۷
۵۳۲۸	۲۲۱۴۴	۱۹۷۸
۶۷۱۳	۳۰۱۳۷ (۱)	۱۹۷۹
۹۵۴۷	۳۹۷۳۳ (۲)	۱۹۸۰
۶۶۷۵	۱۸۶۷۴ (۳)	۱۹۸۱

E.I.U. Quarterly Economic Review of Iraq;
Annual Supplement / 1984.

ماخذ:

(۱) (۲) (۳): ارقام تخمینی است.

ارقام سالهای ۱۹۷۴-۱۹۷۷ طبق متوسط نرخ برابری دلار بر حسب دینار در سال

۱۹۷۷ تبدیل و سرراست شده‌است، ضمناً "نرخ مذکور برای کلیه سالهای بعدی در

جدول فوق برابر بوده‌است.

صنعت نفت عراق در دهه هفتاد به طور متوسط رشدی حدود ۱۳/۶ درصد در سال داشته است. طی همین مدت صنایع سالانه به طور متوسط حدود ۱۴/۴٪ و بخش خدمات ۱۵/۲٪ رشد داشته اند. طی این مدت پیشرفت کشاورزی کند بوده است، به طوری که سهم نسبی آن در تولید ناخالص ملی طی دهه گذشته، با نرخ متوسط سالانه ۱/۸٪ روبه کاهش داشته است. جدول شماره ۳ برآورد تولید ناخالص داخلی بر حسب بخشها را طی سالهای ۱۹۷۴ و ۱۹۸۰ نشان می دهد.

جدول ۳- برآورد تولید ناخالص داخلی عراق بر حسب بخشها و قیمت‌های سال ۱۹۷۴ (میلیون دلار)

بخشها	سال ۱۹۷۴	سال ۱۹۸۰	درصد نسبت به کل در سال ۱۹۸۰
کشاورزی	۸۴۵	۱۳۲۲۰	۵/۰
نفت	۷۲۱۵	۱۴۳۹۴	۵۴/۹
صنعت	۵۶۱	۲۳۶۸	۹/۴
ساختمان	۲۲۹	۲۳۰۱	۸/۴
برق	۴۷	۳۲۵	۱/۲
حمل و نقل	۳۳۸	۴۸۰	۳/۲
تجارت	۵۲۷	۱۳۱۹۹	۴/۶
بانکداری	۱۴۹	۳۰۱	۱/۲
مسکن	۲۰۹	۶۸۷	۲/۶
خدمات عمومی	۹۵	۲۵۴	۱/۰
خدمات خصوصی	۱۳۹۵	۲۳۲۱۱	۸/۵
جمع	۱۱/۸۱۰	۲۶/۲۰۰	۱۰۰/۰

ماخذ: E.I.U, Quarterly Economic Review of Iraq; NO. 1/1984.

کشاورزی

سطح اراضی قابل کشت عراق حدود ۱۲ میلیون هکتار است، لیکن حدود ۷/۵ میلیون هکتار آن با ضریب بهره‌برداری متوسط ۵۰٪ قابلیت بالقوه، زیر کشت است که نیم آن آبیاری شده و نیم دیگر به روش دیم مورد استفاده است. محصولات زمستانی عمدتاً گندم، جو و دانه‌های روغنی است که در مناطق شمالی کشور که ریزش باران بیشتر بوده و کشت دیم متداول است به عمل می‌آید. محصولات تابستانی مانند برنج، تنباکو، انگور، ذرت و کنجد در دره مرکزی و جنوب کشور که آبیاری مزارع ضروری است برداشت می‌شوند. قبل از جنگ حدود ۳۰٪ نیروی فعال کشور به کشاورزی اشتغال داشتند. خرما، سبزیها، مرکبات، بقولات و پنبه از محصولات کشاورزی عراق هستند. کمبود نیروی انسانی و جذب آنها در نیروهای

نظامی در حال جنگ، از عمده‌ترین علل کاهش تولید کشاورزی است. عمده‌ترین علل زیربنایی رشد کند تولید در این بخش مهم، عدم پیگیری دولت در اتمام پروژه‌های احداث سد و ساخت آبگیر در مسیر رودهای دجله و فرات است.

کاهش تولیدات کشاورزی و افزایش جمعیت شهرها موجب تشدید وابستگی عراق را به مواد غذایی وارداتی فراهم کرده است. اخیراً شرکت امریکایی مورگان اعتباری به مبلغ ۳۴۵ میلیون دلار برای سال ۱۹۸۴، در اختیار دولت عراق قرار داده است که انتظار می‌رود بیشتر جهت واردات برنج، گندم و سایر مواد غذایی اساسی مورد استفاده قرار گیرد.

صنعت و معدن

صنایع عراق به استناد نفت شامل صنایع مونتاژ، تولید کالاهای نیم ساخته و صنایع سنتی است. معادن عمده عراق به غیر از نفت، معادن آهن، نقره، سرب، زغال سنگ، مس، نمک، سولفور، فسفات، سنگ شیشه و گل سرامیک است.

بغداد، موصل، بصره، و کرکوک از جمله مهمترین شهرهای صنعتی عراق هستند. در سال ۱۹۷۴ بسیاری از کارخانه‌های خصوصی و نیز کارخانه‌هایی که دولت تا حداقل ۲۵٪ در آنها سهم داشت، ملی شده و تحت نظارت "سازمان صنایع عراق" قرار گرفتند. در برنامه ۵ ساله ۱۹۷۵-۱۹۸۰، ۱۰/۵ میلیارد دلار جهت صنایع پتروشیمی تخصیص یافت. پسر از گذشت ۹ ماه از اجرای برنامه مذکور، تجدید نظرهای کلی در آن به عمل آمد و از سال ۱۹۷۶، اجرای طرح احداث کارخانه ذوب آهن با ظرفیت ۴۰۰ هزار تن و نیز تولید آلومینیم در کشور آغاز شد.

قبل از آغاز جنگ، نرخ رشد بخش صنعت در چارچوب برنامه ۵ ساله عمرانی ۱۹۸۱-۱۹۸۵ بالغ بر ۲۰٪ در سال تعیین شده بود و تأکید بیشتر روی صنایع مصرف‌کننده عمده مواد اولیه داخلی از جمله پتروشیمی، پالایش تولیدکرد، برق، فولاد، سیمان و سایر مصالح ساختمانی به عمل آمده بود. لیکن با شروع جنگ هدفها و اولویتها خارج از عملکرد عرضه و تقاضا به طور سالانه توسط اداره برنامه ریزی تعیین و تنظیم می‌گردد. با ادامه جنگ، اندکی قبل از سال ۱۹۸۲ اجرای کلیه پروژه‌های عمرانی غیر مرتبط با جنگ، رسماً توسط دولت متوقف گردید.

صادرات

نفت و گاز عمده‌ترین اقلام صادراتی عراق است. قبل از آغاز جنگ با ایران با افزایش حجم و قیمت مواد نفتی صادراتی، حدود ۸۵٪ درآمدهای ارزی عراق از این محل تأمین می‌شد. روند افزایش مذکور تا هشت ماه اول سال ۱۹۸۵ ادامه داشت. ولی در سه ماهه آخر سال مذکور، حجم صادرات نفت از ۳/۳ میلیون بشکه در روز به روزانه ۵/۳ میلیون بشکه سقوط کرد. در سالهای ۱۹۸۱ و ۱۹۸۲ با کاهش صادرات نفت و تنزل قیمت جهانی آن، درآمد ارزی عراق از این محل به ترتیب به ۱۱ و ۱۵ میلیارد کاهش یافت. عراق در اواسط دهه ۷۰، یکی از صادرکنندگان عمده سیمان به کشورهای منطقه بوده است. تا قبل از جنگ، این کشور حدود ۶۰٪ مصرف خرمای جهان را تأمین می‌کرد. سایر اقلام صادراتی عراق، پشم، پنبه، دام و محصولات دامی (از جمله روده و پوست)، جو و کتان بوده است. نسبت صادرات عراق در سال ۱۹۷۹ به ایتالیا، فرانسه، برزیل، شوروی به ترتیب ۲۵٪، ۲۳٪، ۱۰٪ و ۶٪ کل صادرات این کشور بوده است. سایر کشورهای واردکننده تولیدات عراق، چین، هند و کویت هستند. صادرات غیرنفتی عراق از ۲۱۲ میلیون دلار در سال ۱۹۷۷ به ۴۱۳ میلیون دلار در سال ۱۹۸۵ رسید، لیکن در سال ۱۹۸۱ به ۵۷ میلیون دلار کاهش یافت.

واردات

در دهه هفتاد واردات عراق بیشتر شامل ماشین‌آلات و وسایل صنعتی، کشاورزی، حمل و نقل، راهسازی و ابزارآلات حفاری، آهن، فولاد، اتومبیل، جای، شکر، پنبه، دارو، قلع و همچنین تسلیحات نظامی بوده است. ارزش واردات در سالهای ۱۹۷۹، ۱۹۸۰ و ۱۹۸۱، به نسبت بسیار بالایی روبه افزایش بوده است. در سال ۱۹۸۲ با کاهش ذخایر ارزی صادرات، حجم واردات تقریباً ثابت ماند و از سال ۱۹۸۳ روبه کاهش گذارد. کشورهای صادرکننده طرف معامله عراق، بیشتر شوروی، ترکیه، ژاپن و کشورهای اروپای غربی و شرقی هستند. ترکیه بخصوص با شروع جنگ در ردیف صادرکنندگان کالا به عراق قرار گرفته و حجم صادرات آن به عراق در سال ۱۹۸۵ معادل ۱۳۵ میلیون دلار بودمات که در سال ۱۹۸۳ به ۳۱۹ میلیون دلار افزایش یافت. پیش‌بینی می‌شود در سال ۱۹۸۴، این رقم به بیش از دو و حتی سه برابر افزایش یابد. سهمی از افزایش مذکور ناشی از کاهش زیاد ارزش دینار عراق در سال ۱۹۸۳ است لیکن کاهش تولید داخلی و افزایش احتیاجات جنگی، دلایلی عمده افزایش واردات است. حجم واردات عراق در سال ۱۹۸۲ و نیز کسری تراز پرداختهای آن در همین سال حدود ۱۹ میلیارد دلار بوده است. (جدول شماره ۴).

جدول ۴- تراز پرداختهای عراق ۱۹۷۸-۱۹۸۲ (واحد به میلیون دلار)

۱۹۸۲*	۱۹۸۱	۱۹۸۰	۱۹۷۹	۱۹۷۸	
-۱۷۱۴۲	-۱۰۶۰۳	۱۳۵۸۶	۱۱۳۳۹۶	۵۲۸۰	کالا و خدمات (خالص)
-۸۴۳۲	-۵۳۰۰	۱۵۸۵۵	۱۲۷۴۰	۶۷۰۲	موازنه کالا
۱۰۵۴۷	۱۱۴۰۱	۲۸۰۰۱	۲۱۸۴۹	۱۳۰۴۸	صادرات
۱۰۴۹۰	۱۱۳۴۴	۲۷۵۸۸	۲۱۵۶۶	۱۲۸۳۵	نفت
۵۷	۵۷	۴۱۳	۲۸۳	۲۱۳	سایر
۱۸۹۷۹	۱۶۷۰۱	۱۳۱۴۶	۹۱۰۹	۶۳۴۶	واردات
-۸۷۱۱	-۵۳۰۳	-۲۲۶۹	-۱۳۴۴	-۱۴۲۲	موازنه خدمات
۳۶۸۵	۴۲۴۹	۴۰۲۹	۲۳۴۸	۹۱۸	دریافتها
۲۳۲۵	۳۰۹۸	۳۱۶۹	۱۲۰۲	۵۰۱	درآمد سرمایه‌گذاری
۱۳۴۰	۱۱۵۱	۸۶۰	۱۰۴۶	۴۱۷	سایر
۱۲۳۹۶	۹۵۵۲	۶۲۹۸	۳۵۳۹	۲۳۴۰	پرداختها
۳۵۱۸	۲۳۵۳	۱۶۳۲	۱۱۴۷	۵۹۹	بیمه و کرایه
۸۸۷۸	۷۱۹۹	۴۶۶۶	۲۴۴۸	۱۷۴۱	سایر
-۲۵۱	-۱۹۶	-۵۹۶	-۹۶۸	-۱۱۵	نقل و انتقالات (خالص)
-۱۷۳۹۴	-۱۰۷۹۹	۱۲۹۹۰	۱۰۴۲۸	۵۱۶۵	موازنه حساب جاری
					سرمایه غیر پولی، شامل
					اشتباهات و از قلم
-۱۱۳۶	-۱۹۴۹	۳۰۹۷	-۳۴۱	-۱۶۷۱	افتادگیها (خالص)
-۱۸۵۲۰	-۱۲۷۲۸	۱۶۰۸۷	۱۰۰۸۰	۳۴۹۴	موازنه کل
۱۸۵۲۰	-۱۲۷۲۸	-۱۶۰۸۷	-۱۰۰۸۰	-۳۴۹۴	تغییر در ذخایر و اقلام
					مربوط (افزایش منفی)
۱۸۰۹۲	۱۲۸۶۸	-۱۴۶۱۲	-۹۰۷۳	-۳۳۶۹	بانک مرکزی
۴۲۵	۱۳۰	-۱۴۷۵	-۱۰۰۷	-۱۲۵	بانک تجارت

ماخذ: Iraq - Recent Economic Developments, IMF, Aug/1983.

ذخایر خارجی کشور نیز که از ۱۱ میلیارد دلار در اواخر سال ۱۹۷۸ به ۳۷ میلیارد دلار در سال ۱۹۸۰ رسیده بود، در پایان سال ۱۹۸۲ به ۶ میلیارد دلار تنزل یافت.

طبق اعلام بانک مرکزی عراق، بدهیهای غیر نظامی دولت در ژوئن ۱۹۸۲ یک میلیارد دلار بوده است. تأمین کنندگان اعتبارات خارجی عراق بیشتر کشورهای ژاپن، شوروی و بانک جهانی بوده‌اند. خالص داراییهای خارجی در پایان سالهای ۱۹۷۸، ۱۹۸۰، ۱۹۸۱ و ۱۹۸۲ به ترتیب ۱۱، ۲۲، ۲۲ و ۶ میلیارد دلار بوده است.